

Erinomainen yleisopas ohjaajalle

Sanna Vehviläinen (2014): Ohjaustyön opas – yhteistyössä kohti toimijuutta. Gaudeamus. Helsinki University Press. Painopaikka Tallinna. 239 s. ISBN 78-952-495-344-3.

2000-LUVUN alussa ilmestyivät ensimmäiset suomenkieliset yleis-teokset ohjauksesta, joka vielä tuolloin määriteltiin pääasiassa sen kautta, mitä ohjaus ei ole. Suhde ja erot muun muassa neuvontaan, opetukseen ja terapiaan paikannettiin yleisesti kansainvälisestäkin omaksutun määritelmän mukaisesti ”ajan, huomion ja kunnioituksen” antamiseksi asiakkaalle. Hieman pidemmälle tarkennettuna ohjaus käsitettiin elämänsuunnittelun neuvotteluksi.

Sanna Vehviläinen osallistui itse jo vuonna 2001 suomalaisen ohjauksen määrittelyyn kirjallaan *Ohjaus vuorovaikutuksena*. Teos rakensi käsitystä siitä, mitä ohjauksessa kohtaamisten tasolla tapahtuu analysoimalla puhetilanteita ja tulkitsemalla keskustelun kielellistä kommunikaatiota.

Uudessa kirjassaan Vehviläinen liikkuu samalla vuorovaikutuksen tasolla ja nostaa sen kautta esille yleisempiä ja periaatteellisia ohjauksen käytäntöön liittyviä ky-

symyksiä – ja tietenkin tulkintoja sekä ohjeita. Nyt tässä teoksessa mennään edellistä paljon pidemmälle, laajemmalle ja syvemmälle.

ESIMERKIT KÄYTÄNNÖSTÄ

Vehviläinen korostaa voimakkaasti, että ohjaus on institutionaalista toimintaa, joka aina kytkeytyy johonkin suurempaan toimintaan ja jolla aina on suhteensa ja tarkoituksensa. Tällä tavoin määrittäyty myös ohjauksen kenttä, ohjaustilanteissa olevien tiedolliset erot ja myös valta, jonka kautta eettiset kysymykset nousevat luontevasti esille.

Kenen asialla ohjaus ja ohjaajat ovatkaan silloin kun se kytkeytyy tulostavoitteisten instituutioiden toimintaan? Kirjan opastuksen mukaisesti ohjauksen täytyy joka tapauksessa tarkastella asiaa monipuolisesti ja dialogissa eri toimijoiden kanssa.

Teos muodostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä määritel-

lään ohjausta, toisessa keskitytään siihen, ketkä ohjaavat ja kolmannessa kuvataan sitä, miten ohjataan käytännöllisellä toiminnan tasolla. Kolmas osa on opaskirjalle tyypillisesti kaikkein laajin ja muodostaa yli puolet kirjan sivumäärästä.

Lähes jokainen teoksen 11 alaluvusta sisältää lopuksi joko harjoituksia tai muistilistoja sisältävän tietolaatikon.

Myös runsaat esimerkit ohjaustilanteista erilaisissa konteksteissa kytkevät teoksen hienosti käytäntöön. Ohjauksen metodeja ja käytäntöjä lähestytään neljän erilaisen, mutta toisiaan tukevan ohjausorientaation kautta: kannatteleva, tutkiva, ongelmanratkaisu- ja opettamisorientaatio.

TUTKIMUKSELLINEN OTE VAKUUTTA

Teoksen mukaan ohjaus on ytimeltään oppimis-pedagogista toimintaa, joka rakentuu vahvasti

humanistisille arvoille ja eettisille periaatteille.

Vaikka etenkin ohjauksen teorioiden kehityskaarta ei tuoda eksplisiittisesti esille, viitataan teoksessa ohjauksen ja pedagogiikan sosiokonstruktiviseen käänteeseen. Sen myötä myös tarpeet ohjauksellisen työtavan käytölle ovat kasvaneet. Teos on uskollinen idealleen toimia käytännöllisenä oppaana ja niinpä myös ohjauksen määrittelyä tehdään terapeutin työn, työohjauksen ja opiskelun ohjauksen toimintojen kautta.

Kun teos yrittää tavoittaa paikkaansa yleisenä ohjauksen oppaana, se onnistuu siinä erinomaisesti

ottaessaan erilaisia käytännön ohjaustyön ilmiöitä pohdinnan ja toimintaan ”opastuksen” kohteiksi.

Teoksen erityinen vahvuus muodostuu sen vakuuttavasta otteesta ohjausvuorovaikutuksen ilmiöihin. Sen perustana puolestaan on Sanna Vehviläisen systemaattinen tutkimustyö ohjauksen erilaisilla kentillä – ohjaustoiminnan konkreettiset tilanteet eivät ole jääneet henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan, vaan ovat nousseet rikkaalla tavalla tutkivan toiminnan kohteiksi. En edes yritä tässä arviossa lähteä kuvaamaan sitä kokonaaisuutta yksityiskohtineen, joita teos lukijalle tarjoaa.

Vaikka kysymys onkin samasta nimityksestä eli ohjauksellisesta työtavasta, tässä oppaassa sitä on hyvin pystytty erottelemaan erilaisina ammatillisen kohtaamisen käytäntöinä juuri kontekstinsa määrääminä. Tällöin voidaan puhua palvelukohtaamisista, terapeuttisista kohtaamisista ja ohjauksellisista kohtaamisista, joilla kullakin on omat toisistaan poikkeavat intentiot, vaikka kaikki voitkin ottaa oppia toisiltaan.

Vehviläisen mittava ohjausvuorovaikutuksen tutkimustyö on luonut teokseen myös näiltä osin laajan näkökulman.

Näyttää kuitenkin siltä, että teoksen alkupuolella ohjauksen ja ohjaussuhteen määrittelyä ohjaa enemmän terapeutin auttamistyöhön kiinnittynyt suhde ja teoksen loppupuolella puolestaan enemmän ohjauksellisen ja pedagogisen työskentelyn dialoginen suhde.

TYYPPILUKIJAINA YLIOPISTO-OPETTAJAT

Yleisoppaalla on myös kääntöpuolensa etenkin silloin, kun jopa korostetaan aina hyvin tarpeellista institutionaalista kytkentää, jolloin yleismäärittely ei toimikaan.

Nyt teos tavoittaa ohjauksen yleisorientaation terapeutin auttamistyön puitteissa, työohjauksellisen kontekstin sekä lähinnä akateemisen korkea-asteen eli opinnäytetyön ohjaustilanteet.

Vehviläinen toteaaakin, että ”kirjoittaessani minulla on ollut usein mielessäni yliopisto-opettaja” (s. 216). Muut ohjaukselliset toimintaympäristöt ja -kehykset jäävät sivuun eikä teos tavoittele sellaisia käytännöllisiä ky-

symyksiä, joita esimerkiksi ammatinvalintapsykologit, opinto-ohjaajat tai nuorten kanssa työskentelevät joutuvat ohjauksen käytännön toiminnoissaan usein ratkaisemaan.

Myöskään esimerkiksi verkko- tai mobiiliohjaukseen, erilaisiin ohjauksellisiin rakenteisiin, moniammatilliseen toimintaan tai kiireen keskellä työskentelyyn ei löydy käytännöllistä sanaa.

Ohjaukseen liittyviä vallan kysymyksiä pohditaan rajatusti juuri vuorovaikutuksen suhteen, mutta muutoin ohjauksen kriittiset institutionaaliset tekijät jäävät käsittelemättä. Ohjauksen resurssit ja rajat on otettu tärkeän, mutta lyhyeksi jääneen pohdinnan kohteiksi, vaikka suurimmat ongelmat lienevät käytännössä juuri siinä, kuinka ohjaustoiminta saadaan silloitetua ja ankkuroitua jokaisen institution arkikäytäntöihin kunkin eriytyvien tarpeiden mukaisesti.

MONIA MÄÄREITÄ OHJAUSKÄSITYKSEEN

Paikoin kirjassa on yksittäisiin kohtiin kylläkin sopivia, mutta kaipa-alaisia tulkintoja ohjauksesta (*opinto-ohjauksen roolina on auttaa oppijaa koulutuspolulla, s. 16; opetuksen keinona ohjaus on toimiva ratkaisu vasta, kun joitain perustietoja on hankittu, s. 25; sekä terapiassa että ohjauksessa ammattilainen käyttää asiantuntemustaan tulkitakseen asiakkaan tilannetta ja kuvausta kokemuksestaan, s. 51*).

Näihin esimerkkeihin löytyy muitakin käsityksiä ja osin lukija törmää tekstin edetessä samankaltaiseen ongelmaan myös peruskäsitteessä eli ohjauksen määrittelyssä. Jos 2000-luvun alussa määrittely tehtiin ulossulkien, niin nyt Vehviläinen rakentaa ohjauskäsitykseen hyvin monia määreitä. Ne eivät toki ole keskenään ristiriidassa ja samalla käy niin, että kuva ohjausvuorovaikutuksesta valottuu

monesta perspektiivistä, mikä on lukijan ajattelutoiminnalle eduksi.

Opaskirja on vaikea lajityyppi ja usein oppaat ovat monessa suhteessa rajoittuneita, vaikkakin markkinahenkisyydessään laajasti lupaavia. Tämä teos on kuitenkin erinomainen opas ohjaajalle, joka haluaa saada tietoa ohjausvuorovaikutuksesta ja pohtia mitä ohjaus on kohtaamisten tasolla. Samalla se johtaa hyvin herkästi tunnistamaan omia ohjaustilanteita ja toimii näin ilman teokseen sisältyviä harjoituksia ja tehtäviäkin itsereflektioon pamauttavana välineenä.

Vaikka harjoitukset ja tietolaa- tikot on kohdistettu yksittäiselle lukijalle, toivon tämän teoksen nostattavan työyhteisöjen tai oppimisryhmien yhteisessä käsittelyssä pitkällisiä pohdintoja.

Heikki Pasanen
FT, yliopettaja
HAAGA-HELIA ammatillinen
opettajakorkeakoulu